

**ПРОБЛЕМИ
ЕКОЛОГІЗАЦІЇ
СІЛЬСЬКОГОСПОД
АРСЬКОГО
ВИРОБНИЦТВА ТА
БОРОТЬБИ ЗІ
ЗМІНАМИ
КЛІМАТУ В
КОНТЕКСТІ
РОЗВИТКУ
«ЗЕЛЕНОЇ»
ЕКОНОМІКИ**

ГОНЧАРУК І.В.,
*доктор економічних наук, професор кафедри
економіки та підприємницької діяльності,
проректор з науково-педагогічної, наукової
та інноваційної діяльності*

КРАСНОСЕЛЬСЬКА А.А.,
*аспірантка другого року навчання
кафедри економіки та підприємницької діяльності,
Вінницький національний аграрний університет
(м. Вінниця)*

У статті досліджено екологізацію, як безперервне впровадження нової техніки й технологій для виробництва та сучасних форм організації праці. Запровадження нових принципів у системі збалансованого розвитку України є основним завданням, яке спрямоване на забезпечення екологічної складової галузей економіки. Наголошено, що загалом у державній політиці стоять завдання про зменшення видобутку природних ресурсів для використання в національному господарстві, зменшення накопичення забруднювальних відходів при виробництві різних видів продукції та окремо кожного і загального виробництва в цілому. Відзначено, що екологізація галузей економіки є важливою складовою у їх конкурентоспроможності й сумісності з основними умовами раціонального природокористування. Визначено, що початком екологізації виробничого процесу є потенціал збільшення об'ємів виробництва, де відбувається збереження і здійснюється перехід до прискореного підвищення якісних показників збереження довкілля. Результатом цього відмічено, що основними якісними еколого-економічними показниками є ресурсовіддача, екологічна ефективність економіки, екологізація, екологічність, які в майбутньому стануть базисом при реалізації визначеної схеми управління виробництвом. Розглянуто суть екологізації з позицій малого і масштабного розуміння. Виділено, що у першому випадку екологізація – це розробка та впровадження принципів щодо технічної заміни; заміни на нові технології та організації праці, в результаті вони проявляються у зменшенні забруднення довкілля або в його відновленні. У другому випадку екологізація – це самі зміни у техніці, виробничій технології та в самому виробництві, які зменшують затрати ресурсів природнього середовища у перерахунку на одиницю виробленої продукції чи наданої послуги відповідної якості. Виявлено, що як дефініція «екологізація» змінювалось у часі відповідно до етапів екологізації у контексті світового розвитку. Розглянуто матеріали конференцій стало розвитку Організації Об'єднаних націй з питань навколишнього середовища. Проаналізовано матеріали конференції ООН з питань зміни клімату, де протягом двох тижнів обговорювали подальші кроки для обмеження підняття середньої глобальної температури в рамках Паризької угоди. Вказано, що при участі України у конференції було оголошено про започаткування двох ініціатив: Глобальна платформа для оцінки збитків навколишньому середовищу та клімату, на який впливають війни та ініціативи щодо створення «Зелених зернових коридорів». Наведена можлива кількість викидів парникових газів, які потрапляють в атмосферу внаслідок підвищеної кількості пожеж через ведення бойових дій та переміщення людей у безпечні регіони країни.

Відзначено важливе досягнення України щодо заборони можливості включення до своїх національних звітів країною-агресором викидів парникових газів із територій, які

сьогодні є тимчасово окуповані. Обґрунтовано, що євроінтеграційний рух є ключовим при відновленні України і характеризує підвищення значимості Національно визначеного внеску (далі – НВВ).

Ключові слова: екологізація, сільське господарство, організація виробництва, природні ресурси, конференція, збалансований розвиток, аграрний комплекс, «зелена» економіка.

Рис.: 1. Літ.: 17.

PROBLEMS OF ECOLOGIZATION OF AGRICULTURAL PRODUCTION AND FIGHT ARE AGAINST CHANGES OF CLIMATE IN CONTEXT OF DEVELOPMENT OF «GREEN» ECONOMY

HONCHARUK Inna,
Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Economics and Entrepreneurship, Vice-Rector for Scientific and Pedagogical, Scientific and Innovative Activities

KRASNOSELSKA Anastasiia,
Postgraduate Student of the Second Year of Study of the Department of Economics and Entrepreneurship, Vinnytsia National Agrarian University (Vinnytsia)

The article examines environmentalization as continuous introduction of new technique and technologies for a production and modern forms of organization of labour. Introduction of new principles in to the system of the balanced development of Ukraine are basic tasks that is sent to provide of ecological constituent of industries of economy. It is marked that on the whole in a public policy tasks stand about reduction to the booty of natural resources for the use in a national economy, reduction of accumulation of contaminating wastes at the production of different types of products and separately each and general production on the whole. It is marked that an ecologization of industries of economy is an important constituent in their competitiveness and to compatibility with the basic terms of rational of nature management. Certainly, that beginning of ecologization of productive process is potential of increase of production volumes, where maintenance is and comes true passing to the speed-up increase of quality indexes of environmental preservation. It is marked the result of it, that in resource return come forward as basic quality ecological and economic indexes, ecological efficiency of economy, ecologization, ecofriendliness, that in the future will become a base during realization of certain chart of management of operations. Essence of ecologization is considered from positions of the small and scale understanding. It is distinguished, that to the in the first case the ecologization – it is development and introduction of principles in relation to technical replacement; substituting by new technologies and organizations of labour, as a result they show up in the reduction of contamination of environment or in his renewal. In second case the ecologization – it is changes in a technique, to productive technology and in a production, that diminish the expenses of resources of natural environment in a count on unit of mine-out products or rendered service of corresponding quality. It is educed that as definition «ecologization» has changed in time and in accordance with the stages of ecologization in the context of world development. Materials of conferences of steady development are considered United Nations are on questions an environment. Materials of conference of the UNO are analyzed on questions the change of climate, where during two weeks discussed further steps for limitation of raising of middle global temperature within the framework of the Parisian agreement. It is indicated that at participating of Ukraine in a

conference it was announced establishment of two initiatives: the Global platform for the estimation of losses to the environment and climate on that wars and initiatives influence in relation to creation of the «Green grain-growing corridors». The brought possible amount over of extrass of greenhouse gases, that get in an atmosphere in the consequence of an increase amount of fires through the conduct of battle actions and moving of people in the safe regions of country. The brought possible amount over of extras of greenhouse gases as a result of battle actions, that take place as a result of an increase amount of fires and moving of people in the safe regions of the country.

The important achievement of Ukraine is marked in relation to prohibition of possibility of including to the national reports by the country-aggressor of extras of greenhouse gases from territories, that today is temporally occupied. Reasonably, that eurointegration motion is key at proceeding in Ukraine and characterizes the increase of meaningfulness of Nationally certain payment (farther – NCP).

Keywords: ecologization, agriculture, organization of production, natural resources, conference, balanced development, agrarian complex, «green» economy.

Fig.: 1. Ref.: 17.

Постановка проблеми. Впровадження вимог європейського законодавства, пов'язаних із дотриманням норм Європейського зеленого курсу, у вітчизняне законодавство, передбачає врахування питань зміни клімату у виробничих процесах сільськогосподарських підприємств України. Підприємства аграрного сектору економіки України зобов'язані вирощувати продукцію, виробляти товари та надавати послуги, які відповідають кліматичним та екологічним вимогам ЄС, бо від цього залежить доступ до реалізації вітчизняної аграрної продукції на ринках ЄС. У зв'язку з цим основним пріоритетом розвитку вітчизняної аграрної політики є впровадження екологізації сільськогосподарського виробництва та посилення розвитку органічного виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічний і теоретичний супровід всіх процесів, які розкривають екологізацію сільського господарства, широко прослідковується у працях багатьох вітчизняних науковців. Чинники, які викликають екологічні проблеми в сільському господарстві нашої країни, особливі умови ефективного природовикористання в агросекторі на засадах сталого розвитку розглянуто в ряді праць вітчизняних науковців: А. Бурляй [1], О. Гафурової [2], В. Крутякової [7], С. Ковальчук [3], Б. Погріщука [8, 9], В. Ільчука [4], Є. Суханової [10], В. Тарасової [11] та інших.

У напрямку використання біоенергетики в сучасному розвитку сільського господарства, питаннями виробництва і використання біопалив із агробіомаси займалися такі науковці, як: Г. Гелетука, Г. Калетнік [5], Т. Ємчик [17], Д. Токарчук та інші.

При наявності великої кількості наукових розробок, все ж таки, не в повній мірі опрацьовані питання теоретико-методологічних та організаційно-прикладних засад екологізації сільського господарства, а саме в частині дотримання принципів еколого-економічного розвитку сільськогосподарського виробництва в контексті розвитку «зеленої» економіки. Актуальність даної проблематики, її першочерговість і значимість, при врахуванні програм національного і регіонального розвитку, спричинили і вибір теми і формування мети та завдань наукового дослідження.

Формування цілей статті. Метою наукового дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних визначень та розробка прикладних рекомендацій організаційно-економічного розвитку при забезпеченні екологізації в процесі сільськогосподарського виробництва в умовах розвитку «зеленої» економіки в країні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Необхідність дотримання екологізації сільськогосподарського виробництва підтверджується нормами законів України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», «Про охорону навколишнього природного середовища», а також іншими нормативно-правовими актами.

Екологізація виробництва являє собою процес поступового застосування нової сільськогосподарської техніки і технологій виробництва, сучасних форм при організації ефективного виробництва, виконання всіх управлінських та другорядних рішень, які надають можливість для підвищення ефективності застосування природних ресурсів, при цьому забезпечують збереження довкілля та його ефективне використання на різних рівнях. Таким чином, рівень різноманітного впливу економічних систем (виробничих процесів і вживання продуктів харчування) відображає відповідний рівень екологізації сучасних видів виробництва, а деяка частина екологічних витрат у загальних витратах на виробництво конкретного товару характеризує екологічність виробництва, а екологоемність виготовлення товару характеризує саме екологічність виробництва і є одним із важливих індикаторів його ефективності. Провідне значення у процесі екологізації виробництва відіграє політика самої країни, яка створює умови ефективного використання природних ресурсів, покращення якості навколишнього природного середовища, і створює інституціональне забезпечення процесу екологізації всього суспільного виробництва.

Основою екологізації економіки є потенціал зростання об'ємів виробництва на засадах збереження і переходу до швидкого покращення якісних показників навколишнього середовища. До основних якісних інтегральних еколого-економічних показників, які використовуються під час дослідження, належать ресурсовіддача, екологічність, екологізація, а також екологічна ефективність сучасної економіки, які є основою для впровадження стандартної моделі управління (регулювання) екологізацією процесів виробництва сільськогосподарських підприємств, які забруднюють навколишнє природне середовище.

Екологізація являє собою досягнення рушійних змін в ефективній економіці та процес перетворення деяких галузей економіки, маючи на меті зменшення використання енергії, сировини для виробництва та водних запасів, забезпечення зниження кількісної величини забруднень природного середовища та територіальних громад. Екологія має вплив на всі напрямки людської життєдіяльності, а також впливає на процеси макро- та мікроекономічного характеру. Сьогодні показує, що процес екологізації стає особливістю ефективного економічного розвитку.

Варто відзначити різноманітність та відсутність однієї думки щодо

дефініції «екологізація». Група дослідників на чолі з В. Крутяковою висловлюють думку, що суть поняття «екологізація» потрібно розглядати у двох аспектах: перший – як напрямок розвитку економіки, яка дає можливість забрати еколого-економічні суперечності і надати можливість для забезпечення поєднання середовища для умов проживання людини і якості довкілля; другий – як систему технічних, організаційних, технологічних та економічних законів, які дозволяють забезпечити підвищення ефективного використання природних ресурсів, зниження природомісткості і екологомісткості готової сільськогосподарської продукції [7].

Якщо розглядати процес екологізації у призмі вузького та широкого кола розуміння, то у призмі вузького розуміння екологізація виступає як процес створення та застосування заходів при зміні технологій, техніки та організації виробництва, проявом яких є зниження забруднення довкілля або в його оновленні; у призмі широкого уявлення – це зміни у використанні техніки, технологій під час виробництва, які зменшують використання природних ресурсів (враховуючи забруднення середовища як процес використання окремого виду природних ресурсів) у розрахунку їх на виробництво одиниці продукції чи надання послуги високої якості.

Ряд науковців під процесом екологізації розглядають систематичне і послідовне впровадження відповідних економічно-правових, технологічних, технічних та організаційних рішень, які сприяють підвищенню ефективності використання природних ресурсів, покращують та забезпечують якісні показники природного середовища. Є. Суханова екологізацію визначає з позиції «впровадження технічних, технологічних, управлінських, економічних та інших рішень, які зможуть забезпечити нормальне поновлення, раціональне використання усіх видів ресурсів, охорону навколишнього природного середовища, а також будуть сприяти нормальній життєдіяльності й працездатності населення, оскільки харчування має найбільш важливе значення серед умов довкілля, які постійно впливають на людський організм» [10, с. 76].

Подібне розуміння екологізації як процесу «послідовного впровадження нової техніки і технологій, нових форм організації виробництва, виконання управлінських та інших рішень, які дають змогу підвищити ефективність використання природних ресурсів із одночасним збереженням природного середовища та його поліпшення на різних рівнях» формулює В. Тарасова [11, с. 304].

Досить чітко можна визначати, що дефініція «екологізація» весь час змінювалась у часі відповідно до ключових етапів процесу екологізації в призмі розвитку світової економіки (рис.1).

С. Харічков, Н. Андрєєва, Л. Купинець розглядають поняття процесу екологізації як форму постійного екологічного підвищення, який спрямований на знищення екодеструктивних чинників, а відповідно і необхідності в природоохоронних діях [12, с. 174].

Отже, більшість дослідників визначають сутність поняття «екологізація» як процес, види виробництва, заходи, події, безпосередньо зосереджені на впровадженні правових, технологічних, економічних та управлінських,

технічних рішень із метою здійснення оптимальних умов використання природних ресурсів та покращення охорони навколишнього середовища на всіх рівнях природокористування.

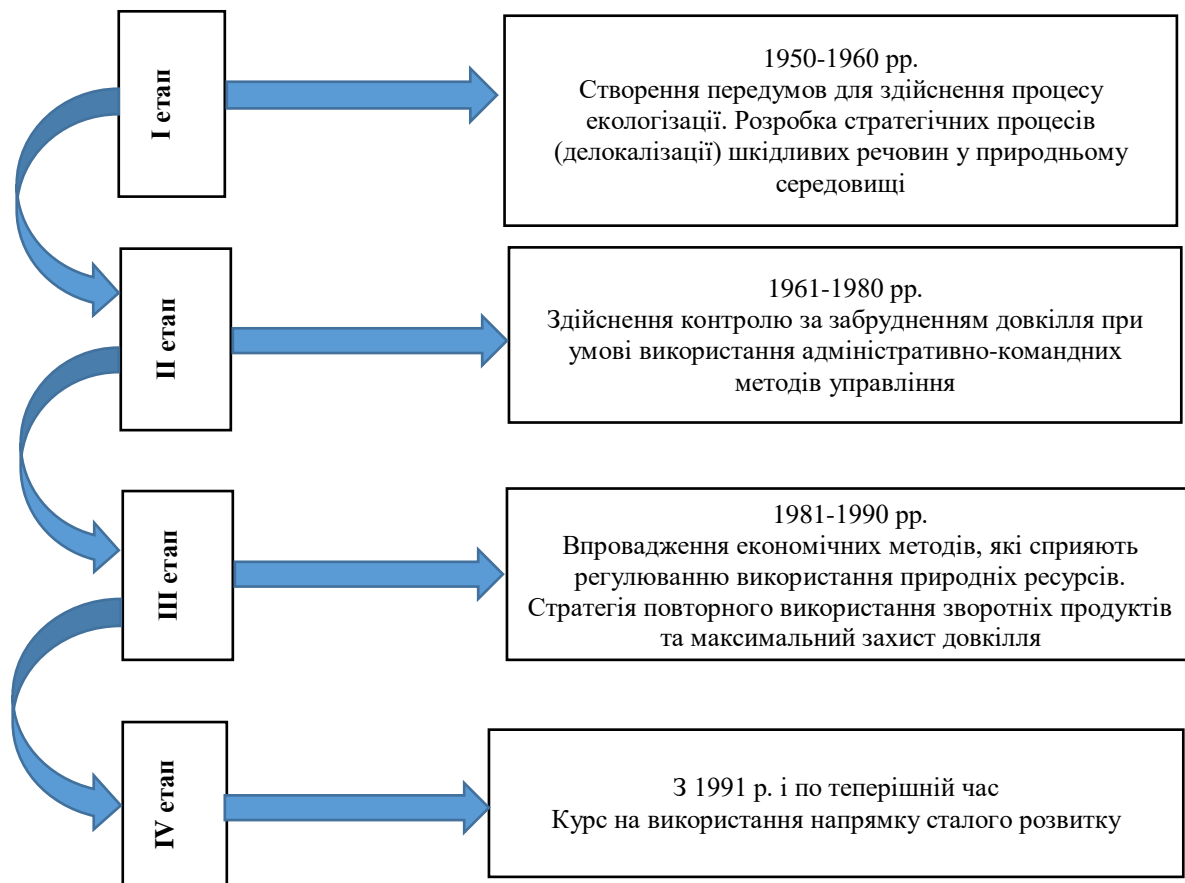

Рис. 1. Основні етапи розвитку екологізації в суспільстві

Джерело: розроблено авторами на основі [5]

За період розвитку історичної та економічної думки і практики масштабного господарювання виробнича людська діяльність значно різнилась у часі і тепер відмінна від дотримання законів природи.

Намагаючись задовольняти свої зростаючі потреби, внаслідок технічного прогресу люди побудували собі уяву незалежності від навколишнього середовища, нехтуючи тим, що залишаються великою складовою природи, ігноруючи, що основою і першоджерелом самого існування життя була і буде сама природа. Між усіма найважливішими аспектами стратегічного сталого розвитку головним виступає забезпечення розвитку світової (у т.ч. національної) економіки, удосконаленої змістом екологічного напрямку.

У попередньому столітті розвиток людства був орієнтований на різке економічне зростання, що призвело до глобального, за масштабами, шкідливого впливу на біосферу, бо загострились протиріччя між стрімким зростанням потреб сучасного суспільства та обмеженими можливостями для їхнього задоволення через нестачу природних ресурсів.

Як відзначають науковці, «органічною складовою національної екологічної політики є регіональна екологічна політика держави. Основні

тенденції розвитку регіональної політики свідчать про недостатність уваги до необхідності забезпечення екологізації регіональної політики в умовах «зеленого» зростання та якісного відтворення потенціалу регіонів на еколого-соціально-економічних засадах, гармонізації геопросторових відносин між країною та регіонами, що потребує суттєвих змін як у контексті реформування регіональної політики, так і в системі формування та реалізації державної екологічної політики, а «зелена» економіка спрямована на збереження навколишнього середовища, що є необхідною умовою розвитку української економіки. Для забезпечення розвитку аграрного сектору економіки і збереження навколишнього природного середовища, слід зазначити, що в її рамках економічне зростання сприймається як залежна складова навколишнього середовища» [3, с. 21].

Г. Калетнік наголошує, що «сьогодні постійне системне недофінансування заходів запобігання поширенню забруднення, накопичені проблеми організаційного характеру, призвели до того, що регіони та міста фактично втратили важелі впливу на обмеження екологічних загроз і ризиків. Водночас активізація діяльності щодо апроксимації екологічного законодавства згідно з вимогами Директив ЄС з охорони навколишнього природного середовища потребує пошуку нових, альтернативних форм та інструментів залучення коштів на превентивізацію заходів безпеки» [5, с. 15].

Для визначення шляхів виходу сучасного суспільства з критичної ситуації у зв'язку з погіршення стану довкілля та зростання кількості населення в 1972 р. була організована і проведена Стокгольмська конференція, в якій взяли участь представники 113 країн. Як результат конференції створили Організацію Об'єднаних націй з навколишнього середовища (далі – ЮНЕП). Тоді ж на міжнародному форумі було затверджено декларацію, в якій встановлено 26 основних принципів збереження навколишнього середовища і обґрунтовано план дій, який закладено в основу Програми ООН по навколишньому середовищу.

У 1987 р. Комісією ООН з довкілля і екологічного розвитку було проголошено, що розроблено нові, кардинально інші шляхи розвитку сучасного суспільства, які будуть сприяти задоволенню всіх потреб нинішнього покоління без негативного впливу для майбутніх людських поколінь. Після цього систематично здійснювалися постійні обговорення проблем забруднення довкілля та оптимального природокористування на різних рівнях. У 1992 р. у Ріо-де-Жанейро відбулась конференція з питань навколишнього природного середовища та ефективного розвитку, на якій представники 179 країн сформували стратегію переходу людства до умов сталого розвитку. Головним документом конференції «Порядок денний на XXI століття» стала програма дій, яка має на меті забезпечення сучасного розвитку, який схарактеризовано як постійну стійкість із забезпеченням соціально-екологічної та економічної умов розвитку. Відповідно до цієї програми було сформовано стратегічні напрямки сталого розвитку країни, запровадження норм якої передбачало «модифікацію біосфери та застосування людських, фінансових та інших ресурсів для задоволення людських потреб та покращення якості життя» [14, с. 300]. Під час

створення концепції увагу сконцентрували на тому, що в нинішніх умовах сучасний економічний розвиток тісно пов'язаний з соціально-екологічним, який потребує комплексного масштабного підходу при розв'язанні суспільних проблем.

Результативним продовженням програми дій стало прийняття «Плану виконання рішень на найвищому рівні» (Йоганнесбург, 2002). Згідно з цим документом 2005-2015 рр. виділялись періодом світового переходу до умов сталого розвитку, і наряду з цим було визначено ряд стратегічних завдань і періоди для їх ефективного виконання.

Як підсумок цього дійства стало формулювання абсолютно нових цілей розвитку сучасного суспільства на період до 2030 р., які були затверджені на Саміті ООН із забезпечення сталого розвитку вже у 2015 р. У резолюції Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй «Перетворення нашого світу: Порядок денний розвитку у галузі сталого розвитку на період до 2030 року» було виокремлено 17 цілей та 169 завдань розвитку сучасного суспільства, що сьогодні слугують цілеспрямованими орієнтирами національного рівня та векторами їх виконання у ста дев'яносто трьох країнах світу [14, с. 64].

Найважливішою міжнародною екологічною подією є Конференція ООН з питань зміни клімату, яка відбувається щороку, щоб синхронізувати удосконалення наявних та запровадження нових інструментів забезпечення глобальних дій по забезпеченню кліматичних питань. У 2022 р. делегати майже всіх світових країн, які створюють правила та дотримуються умов забезпечення екологічної безпеки зібралися 27-й раз у повному складі у Шарм-ель-Шейху (Єгипет), де протягом двох тижнів системно обговорювали наступні шляхи, які обмежують рівень підвищення середнього показника глобальної температури в обмеженнях Паризької угоди.

Позиція України на цій конференції була особлива і це не лише через повномасштабне військове вторгнення росії, але й тому, що наша країна вперше була представлена власним павільйоном для виставки.

Конференція у Шарм-ель-Шейху (COP-27) зібрала більше 33 тисяч учасників і є другою за відвідуваністю за період проведення всіх подібних конференцій. Тривала вона значно довше запланованого часу. Велика кількість відвідувачів та учасників конференції пояснює продовження конференції через велику кількість перемовин та присутніх, що змусило збільшити час для досягнення спільної мети. На перемовини також сильно вплинуло те, що у складі делегацій було більше шестисот представників, які лобювали інтереси індустрії видобувного палива. Це було дуже критично сприйнято активістською спільнотою, яка майже щороку намагається максимально вплинути на рішення COP-27. Наприкінці COP-27 питання результатів дискусії стояло вже не в контексті підвищення державами взятих на себе зобов'язань, але, хоча б, не зниження планки домовленостей, які було досягнуто у Глазго у 2021 р.

Іншим чинником, який безпосередньо вплинув на умови перемовин, стала війна країни-агресора росії з Україною. У контексті кризової енергетичної ситуації у Європі, на кліматичних переговорах у 2022 р. експерти та політичні

діячі обговорювали актуальні питання на перетині економічних та енергетичних проблем:

- залежність від імпортування багатьма європейськими країнами енергоресурсів із країн, де діє авторитарний режим;
- висока залежність енергетики від видобувних видів палива;
- значна концентрація централізованого виробництва великої кількості електроенергії на високопродуктивних атомних, теплових та гідроелектростанціях, що дає можливість зробити їх максимально вразливими до потенційних зовнішніх загроз (можна чітко це спостерігати сьогодні в нашій країні), в протидію високодецентралізованим системам, які використовують альтернативні джерела енергії.

Нами визначено деякі вразливі тенденції з погляду на подальше розв'язання питань, які викликають проблеми в сучасному енергетичному секторі:

- країни все менше обговорюють питання відмови від видобувних видів палива та масштабний перехід до відновлюваних джерел енергії (далі – ВДЕ), а вишукують нові канали постачання видобувних ресурсів;
- великі інвестиційні потоки спрямовуються першочергово у видобувний інфраструктурний сектор (морські танкери, побудова нових терміналів для природнього газу тощо), і в обмеженій кількості направляються на розвиток ВДЕ;
- посилюється тиск на економіку країн, які розвиваються, і мають у своїх надрах великі запаси традиційного видобувного палива (країни Африки і також Латинської Америки), які постійно отримують нові пропозиції на рахунок нових інвестицій для розвитку видобувного палива, також для підвищення видобутку видобувних видів енергоносіїв, що сприяє збільшенню кліматичної кризи, а також підвищенню проблем енергетичної залежності.

Під час конференції Україна анонсувала дві ініціативи: створення сучасної Глобальної платформи для здійснення оцінки збитків навколишньому середовищу та клімату під час ведення воєнних дій, а також ініціативи щодо відкриття «Зелених зернових коридорів».

Уряди України, Грузії та Молдови на спеціальному заході обмінялись думками, яким чином війна може вплинути на звітність про кліматичну ситуацію, а також були представлені початкові оцінки викидів від повномасштабної війни росії проти України за перші 7 місяців військових дій на території України. Деякі незалежні дослідники, провівши підрахунки, вказують, що приблизно 34 млн тонн викидів парникових газів вже виникли внаслідок військових дій, під час лісових пожеж та пересування внутрішньо переміщених осіб. Ще 14 млн тонн – це викиди від роботи Північного потоку-1 і 2. Також не варто забувати, що ряд міст необхідно буде відбудовувати після війни, що може також спричинити збільшення до додаткових 50 млн тонн викидів парникових газів.

Також одним із важливих досягнень української делегації є процес блокування спроб включення росією у свої екологічні звіти викидів парникових газів, які фактично є викидами з тимчасово окупованих територій. Українська

сторона ще з 2014 р. успішно блокує подібні спроби, і 2022 р. також не був винятком.

Щодо розрахунку власних викидів, то у рамках післявоєнного відновлення України для нашої країни безперечно важливим є євроінтеграційний рух, який визначає значне посилення Національно визначеного внеску (документу, у якому держава, аналізуючи наявні передумови та можливості, визначає, на скільки вона готова скоротити викиди парникових газів). Під час планування післявоєнної відбудови України варто розуміти, що ЄС взяв напрямок на досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року, тому нами очікується, що при наступному перегляді НВВ цей показник буде враховано.

Під час COP-26 у Глазго Україна взяла на себе зобов'язання зниження викидів метану на 30% до 2030 р., зробила заяву про відмову від використання вугілля до 2035 р. та затвердила нову обґрунтовану кліматичну мету (так званий, НВВ2). Досить важливим є те, щоб ці заяви не залишались просто на папері, а поступово втілювались на практиці. Це дуже важливо сьогодні, оскільки планування повоєнної відбудови може повністю забезпечити їхнє започаткування.

Основними векторами роботи України у майбутньому стануть наступні тематичні напрямки:

- відбудова України після закінчення війни;
- подолання наслідків нанесення шкоди навколишньому середовищу в період війни;
- незалежність країни в енергетичному напрямку та безпека (розвиток відновлюваної енергетики, а також децентралізація енергетичних систем);
- продовольча безпека та її забезпечення в країні;
- захист прав людини, а саме – корінного населення (територія тимчасово окупованого Криму та гоніння кримськотатарського населення);
- підвищення впливу місцевого самоврядування у діях по подоланню кліматичних змін;
- національні виклики України з кліматичних питань;
- забезпечення та збереження миру на планеті;
- посилення екологічних вимог до української сільськогосподарської продукції, яка реалізовуватиметься на ринку ЄС;
- переорієнтація на екологічно-чисте агропродовольче виробництво, розвиток точного землеробства;
- розвиток органічного виробництва в Україні, який насамперед передбачає зниження використання пестицидів (на 25% до 2030 р.), добрив та антибіотиків (на 25% до 2030 р.) у сільському господарстві;
- просвітницька діяльність та акцентування уваги аграрної політики на харчовій безпеці та зниженні впливу сільського господарства на навколишнє природне середовище.

Висновки. В цілому екологізація являє собою процес відповідного та послідовного впровадження всіх технічних та технологічних систем, прийняття управлінських та ряду економічних рішень, які дадуть можливість підвищувати

ефективність використання природних ресурсів за умови покращення або збереження природного середовища (або взагалі умов для життя) на всіх рівнях (локальному, регіональному та глобальному).

Екологічні відносини, їх фундаментальність підводять під те, що процесу екологізації належать не лише пізнавальні процеси, а й різні напрямки людської діяльності в практичному розумінні. Показником таких проявів і тенденцій є екологізація сільськогосподарського виробництва, що враховує застосування технологічних рішень у агропромисловому комплексі.

Стратегічні напрямки екологізації в аграрній сфері можна виокремити як максимальне збереження біологічного різноманіття культурних сортів у рослинництві та видів тварин; здійснення антиерозійних методів обробітку ґрунтів; здійснення максимального переходу сівозмін із моно- до полікультур; обґрунтоване застосування добрив (тобто зменшення внесених норм до рівня, який необхідний рослинам), засобів захисту рослин (скорочення норм розпилення аж до кінцевого відходу та перехід на використання біологічних методів боротьби зі шкідниками).

Список використаних джерел

1. Бурляй А.П., Бурляй О.Л. Аналіз застосування економічних інструментів екологічної політики в Черкаській області. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2012. № 78. С. 240-251.
2. Гафурова О.В. Розвиток наукових підходів щодо екологізації аграрного законодавства. *Від правової охорони природи УРСР до екологічного права України: зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф.*, м. Київ, 26 травня 2017 р., Київ, 2017. С. 77- 82.
3. Гончарук І.В., Ковальчук С.Я., Цицюра Я.Г., Лутковська С.М. Динамічні процеси розвитку органічного виробництва в Україні: монографія. Вінниця: Твори, 2020. 21 с.
4. Ільчук В.П., Штирхун Х.І. Органічне виробництво як пріоритетний напрям розвитку аграрного сектора національної економіки. *Науковий вісник Полісся*. 2016. №1 (5). С. 14-22.
5. Калетнік Г.М., Лутковська С.М. Структура фінансування та моніторингу заходів забезпечення екологічної безпеки. *Агросвіт*. 2020. № 9. С. 10-19. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.9.10.
6. Камінський В.Ф., Сайко В.Ф., Шевченко І.П. та ін. Сучасні системи землеробства і технології вирощування сільськогосподарських культур. Київ: ВП «Едельвейс», 2012. 196 с.
7. Крутякова В.І., Харічков С.К. Екологізація як складова стратегії переходу України до сталого розвитку. *Цілі збалансованого розвитку для України: матеріали Міжнародної конференції*, м. Київ, 18-19 червня 2013 р. Київ: Центр екологічної освіти та інформації, 2013. С. 280-286.
8. Погріщук Б.В., Погріщук Г.Б. Еколого-економічна парадигмасучасного розвитку сільськогосподарського виробництва. *Агросвіт*. 2011. № 9. С. 8-11.
9. Погріщук Б.В., Погріщук Г.Б. Природно-ресурсне забезпечення інноваційно-орієнтованого розвитку аграрного сектора економіки. *Вісник*

Тернопільського національного економічного університету. 2016. № 4. С. 7-17.

10. Суханова Є.Т. Економічні аспекти екологізації розвитку продовольчого комплексу регіону. Ірпінь: Академія ДПС України, 2002. 76 с.

11. Тарасова В.В. Екологічна статистика : підруч. Київ : Центр навч. літер., 2008. 304 с.

12. Харичков С.К., Андрєєва Н.Н., Купинець Л.Е. Економіка та екологія: сумісність розвитку (світовий досвід та українська перспектива). Одеса: ІПРЕЕІ НАН України, 2007. 174 с.

13. Цілі сталого розвитку: Україна. Липень. URL: http://www.un.org.ua/images/2016_SDGs_Ukraine_expert_opinion_ukr.pdf. 2016 рік. (дата звернення 19.12.2022).

14. Порядок дій «Порядок денний на XXI століття» («Agenda 21»). Київ: Видавництво «Інтелсфера», 2000. 64 с.

15. Щорічний саміт ООН з питань зміни клімату COP27. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/11/06/u-yegypti-rozprochalasya-klimatychna-konferencziya-oon/> (дата звернення 19.12.2022).

16. Гончарук І.В., Томашук І.В. Вплив еколого-економічного фактору на особливості організаційно-економічного механізму використання ресурсного потенціалу сільських територій. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 4 (20). С. 52-62.

17. Гончарук І.В., Бабина О.М., Ємчик Т.В. Інноваційно-інвестиційна діяльність у розвитку альтернативних джерел енергії: фактори впливу. *Бізнес Інформ*. 2021. № 10. С. 144-151. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-10-144-151>.

References

1. Burliai, A.P., & Burliai, O.L. (2012). Analiz zastosuvannya ekonomichnykh instrumentiv ekolohichnoi polityky v Cherkaskii oblasti [Analysis of the application of economic instruments of environmental policy in the Cherkasy region]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho natsionalnoho universytetu sadivnytstva – Collection of scientific works of the Uman National University of Horticulture*, 78, 240-251 [in Ukrainian].

2. Hafurova, O.V. (2017). Rozvytok naukovykh pidkhodiv shchodo ekolohizatsii ahrarnoho zakonodavstva [Development of scientific approaches to environmentalization of agrarian legislation]. *Vseukrainska naukovo-praktychna konferentsiia «Vid pravovoi okhorony pryrody URSR do ekolohichnoho prava Ukrainy» – All-Ukrainian scientific and practical conference «From legal nature protection of the Ukrainian SSR to environmental law of Ukraine»*. (pp. 77-82). Kyiv: KNU im. T. Shevchenka [in Ukrainian].

3. Honcharuk, I.V., Kovalchuk, S.Ya., Tsytsiura, Ya.H., & Lutkovska, S.M. (2020). *Dynamichni protsesy rozvytku orhanichnoho vyrobnytstva v Ukraini [Dynamic processes of development of organic production in Ukraine]*. Vinnytsia: TOV «Tvory» [in Ukrainian].

4. Ilchuk, V.P., & Shtyrkhun, Kh.I. (2016). Orhanichne vyrobnytstvo yak priorytetnyi napriam rozvytku ahrarnoho sektora natsionalnoi ekonomiky [Organic

production as a priority direction for the development of the agrarian sector of the national economy]. *Naukovyi visnyk Polissia – Polissya scientific bulletin*, 1 (5), 14-22 [in Ukrainian].

5. Kaletnik, G.M., & Lutkovska, S.M. (2020). Struktura finansuvannia ta monitorynhu zakhodiv zabezpechennia ekolohichnoi bezpeky [The structure of financing and monitoring measures to ensure environmental safety]. *Ahrosvit – Agroworld*, 9, 10-19. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.9.10 [in Ukrainian].

6. Kaminskyi, V.F., Saiko, V.F., Shevchenko, I.P. et al. (2012). *Suchasni systemy zemlerobstva i tekhnologii vyroshchuvannia silskohospodarskykh kultur [Modern systems of farming and technologies for growing agricultural crops]*. Kyiv: VP «Edelveis» [in Ukrainian].

7. Krutiakova, V.I., & Kharichkov, S.K. (2013). Ekolohizatsiia yak skladova stratehii perekhodu Ukrainy do staloho rozvytku [Greening as a component of Ukraine's transition strategy to sustainable development]. *Mizhnarodna konferentsiya «Tsili zbalansovanoho rozvytku dlia Ukrainy» – International Conference «Goals of balanced development for Ukraine»*. (pp. 280-286). Kyiv: Tsentr ekolohichnoi osvity ta informatsii [in Ukrainian].

8. Pohrishchuk, B.V., & Pohrishchuk, H.B. (2011). Ekoloho-ekonomichna paradyhma suchasnoho rozvytku silskohospodarskoho vyrobnytstva [Ecological and economic paradigm of modern development of agricultural production]. *Ahrosvit – Agroworld*, 9, 8-11 [in Ukrainian].

9. Pohrishchuk, B.V., & Pohrishchuk, H.B. (2016). Pryrodno-resursne zabezpechennia innovatsiino-orientovanoho rozvytku ahrarnoho sektora ekonomiky [Natural resource provision of innovation-oriented development of the agrarian sector of the economy]. *Visnyk Ternopilskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu – Bulletin of the Ternopil National Economic University*, 4, 7-17 [in Ukrainian].

10. Sukhanova, Ye.T. (2002). *Ekonomichni aspekty ekolohizatsii rozvytku prodovolchoho kompleksu rehionu [Economic aspects of greening the development of the food complex of the region]*. Irpin: Akademiia DPS Ukrainy [in Ukrainian].

11. Tarasova, V.V. (2008). *Ekolohichna statystyka [Ecological statistics]*. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury [in Ukrainian].

12. Kharychkov, S.K., Andrieieva, N.N., & Kupynets, L.E. (2007). *Ekonomika ta ekolohiia: sumisnist rozvytku (svitovy dosvid ta ukrainska perspektyva) [Economy and ecology: compatibility of development (world experience and Ukrainian perspective)]*. Odesa: IPREI NAN Ukrainy

13. Tsili staloho rozvytku: Ukraina. Lypen [Goals of sustainable development: Ukraine. July]. *un.org.ua*. Retrieved from: http://www.un.org.ua/images/2016_SDGs_Ukraine_expert_opinion_ukr.pdf. 2016 rik [in Ukrainian].

14. *Poriadok dii «Poriadok dennyi na XXI stolittia» («Agenda 21») [The order of actions «Agenda for the XXI century» («Agenda 21»)]*. (2000). Kyiv: Vydavnytstvo «Intelsfera» [in Ukrainian].

15. Shchorichnyi samit OON z pytan zminy klimatu COP27 [Annual UN Climate Change Summit COP27]. *armyinform.com.ua*. Retrieved from: <https://armyinform.com.ua/2022/11/06/u-yegypti-rozpochalasya-klimatychna-konferencziya-oon/> [in Ukrainian].

16. Honcharuk, I.V., & Tomashuk, I.V. (2017). Vplyv ekoloho-ekonomichnoho faktoru na osoblyvosti orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu vykorystannia resursnoho potentsialu silskykh terytorii [The influence of the ecological and economic factor on the peculiarities of the organizational and economic mechanism of using the resource potential of rural areas]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky – Economy, finance, management: topical issues of science and practical activity*, 4 (20), 52-62 [in Ukrainian].

17. Honcharuk, I.V., Babyna, O.M., & Yemchyk, T.V. (2021). Innovatsiino-investytsiina diialnist u rozvytku alternatyvnykh dzherel enerhii: faktory vplyvu [Innovative investment activity in the development of alternative energy sources: influencing factors]. *Biznes Inform – Business Inform*, 10, 144-151. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-10-144-151> [in Ukrainian].

Відомості про авторів

ГОНЧАРУК Інна Вікторівна – доктор економічних наук, професор кафедри економіки та підприємницької діяльності, проректор з науково-педагогічної, наукової та інноваційної діяльності, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: vnaunauka2021@gmail.com).

КРАСНОСЕЛЬСЬКА Анастасія Андріївна – аспірантка другого року навчання кафедри економіки та підприємницької діяльності, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: akrasnoselska09@gmail.com).

HONCHARUK Inna – Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Economics and Entrepreneurship, Vice-Rector for Scientific and Pedagogical, Scientific and Innovative Activities, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: vnaunauka2021@gmail.com).

KRASNOSELSKA Anastasiia – Postgraduate Student of the Second Year of Study of the Department of Economics and Entrepreneurship, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: akrasnoselska09@gmail.com)